

тэхналогій – у гэтым бачыцца шлях развіцця як метадычных цэнтраў, так і ўвогуле сацыяльна-культурнай дзейнасці грамадства.

Рэгіянальныя падыходы да развіцця народнай творчасці дазваляюць вызначыць залежнасць і абумоўленасць развіцця сацыяльных структур, асноўныя заканамернасці функцыянавання ў сучасных умовах. У значнай ступені гэта дапамагае зразумець агульны стан і асаблівасці развіцця ўсёй інфраструктуры галіны культуры ў розных рэгіянальных умовах (сталічны мегаполіс, абласны цэнтр, малы горад, малады горад, пасёлак гарадскога тыпу, вялікая вёска, малая вёска і інш.).

Л.Д.Жмуроўская, *ст.выкладчык*

МАДЭЛІРАВАННЕ ПРАЦЭСУ НАВУЧАННЯ ЗАМЕЖНАЙ МОВЕ СТУДЭНТАЎ КУЛЬТУРАЛАГІЧНАГА ПРОФІЛЮ

Канец ХХ – пачатак ХХІ ст. характарызуецца развіццём міжнароднай інтэграцыі ў розных галінах прамысловасці, эканомікі і культуры. Гэта шматгранны працэс, галоўным кампанентам якога з'яўляецца ўзаемаразуменне розных этнасаў, народаў і нацыянальнасцей. Дасягненне іх цеснага ўзаемадзеяння немагчыма без валодання замежнымі мовамі. Таму перад вышэйшай установай стаіць мэта фарміравання не толькі прафесійных якасцей будучых спецыялістаў, але і навучання маўленню на замежных мовах.

Якімі палажэннямі павінен кіравацца выкладчык пры планаванні вучэбнага працэсу, каб дасягнуць найбольшай эфектыўнасці?

Па-першае, сацыяльныя запыты грамадства ў вывучэнні замежных моў істотна адрозніваюцца ад папярэдніх дзесяцігоддзяў. Калі раней практычная накіраванасць у навучанні зводзілася да ўменняў студэнтаў выказацца па тэме, то зараз вызначаецца мэта навучыць студэнтаў рэагаваць на пэўную сітуацыю чалавечых

зносін як професійнага, так і бытавога плана. Для музыкантаў і выканаўцаў гэта гутарка аб фестывалях па праблемах музычнай творчасці і асабістых планах на будучыню; для менеджэраў, што працуюць у сферы турыстычнага бізнесу, – рэклама дзейнасці свайго агенцтва, а для бібліятэкараў, якія працуюць у навукова-тэхнічных аддзелах бібліятэк, – уменне напісаць анатацыю або рэзюме на іншамойнае перыядычнае выданне. Сёння ўсё больш людзей схіляюцца да думкі, што валодаць мовай – гэта не толькі ўмець нарматыўна правільна і камунікатыўна адэкватна яе выкарыстоўваць, валодаючы пэўнымі ведамі. Надышоў час, калі валоданне замежнай мовай патрабуе такой кампетэнцыі, якая дазволіць навучэнцу выступаць сапраўдным удзельнікам міжкультурнай сацыяльнай камунікацыі. Гэта азначае, што, акрамя авалодання мовай як сродкам зносін, яму неабходна набыць шэраг фонавых ведаў, якія ўласцівы пэўнаму соцыуму, а таксама засвоіць правілы рэалізацыі камунікатыўнага акта. Кожны ўдзельнік камунікацыі выступае як прадстаўнік адпаведнага нацыянальна-культурнага супольніцтва і носьбіт пэўнай моўнай свядомасці. Пад нацыянальна-культурнай спецыфікай разумеюцца гістарычна абумоўлены тып жыццёвага ўкладу, культурныя звычаі, прадстаўленні – тое, што дадзенае грамадства робіць і думае. Як вядома, нацыянальна-культурная спецыфіка ляжыць у аснове агульнапрынятых правіл і нормаў сацыяльных адносін, выяўляе пэўныя бакі рэалізацыі маральнай культуры грамадства. Сукупнасць такіх правіл і нормаў складае эмацыянальна-псіхалагічнае поле зносін, якое ўплывае як на псіхалагічны стан навучэнцаў, так і на характар іх моўных паводзін. Вядома, што ігнараванне нацыянальна-культурнай спецыфікі звычайна выклікае непаразуменне і, як правіла, вядзе да парушэння працэсу камунікацыі. Таму навучанне, напрыклад англійскай мове, можна разглядаць як працэс далучэння да культурных асаблівасцей моўных паводзін брытанцаў. У англійскай мове сустракаюцца словы і фразы, якія традыцыйна адносяць да фраз ветлівасці: Thank you, Sorry, Excuse me, Please, I am afraid і інш. Навучэнцы

памылкова лічаць, што носьбіты выкарыстоўваюць іх, калі жадаюць быць ветлівымі. На самай справе сфера іх выкарыстання абмяжоўваецца штодзённымі сітуацыямі і азначае, хутчэй, не ветліваць, а вашы сяброўскія адносіны да чалавека. Калі суразмоўнік не чуе гэтых фраз, мяняецца яго стаўленне да іншаземца. Карыстанне такімі фразамі ветліваці не з'яўляецца аднолькавым у беларускай і англійскай мовах. У славянскіх і іншых еўрапейскіх мовах да слова «please» (калі ласка) звяртаюцца ў выказванні просьбы са значэннем дазволу. Англічане карыстаюцца гэтай фразай толькі ў выпадку, калі яны нешта просяць.

Яшчэ больш хвалюе брытанцаў няправільная інтанацыя. Яны паблажлівыя да граматычных памылак іншаземцаў, але інтанацыйныя памылкі ўспрымаюць як знявагу. Для гэтага яны маюць пэўную падставу. У англійскай мове існуюць шэсць розных інтанацыйных мадэлей: Low Fall, High Fall, Rise-Fall, Low Rise, High Rise, Fall Rise. Яны перадаюць як разнастайныя сэнсавыя адценні суразмоўнікаў, так і іх сэнсавыя адрозненні. Фраза «Good morning» (добрай раніцы), аформленая інтанацыйна парознаму, можа азначаць як ветлівае прывітанне, так і грубае спыненне гутаркі.

Для паспяховаў камунікацыі значны і фонавыя веды, стэрэатыпы адносін і паводзін. У брытанскай культуры адсутнасць мімікі і мінімальнай жэстыкуляцыі азначае нежаданне працягваць гутарку. У амерыканскай культуры лічыцца недапушчальным прыбліжацца да суразмоўніка на вельмі блізкую адлегласць.

Такім чынам, выкладчык павінен навучыць студэнтаў, з аднаго боку, спецыфіцы іншамоўных гутарковых паводзін у розных сітуацыях зносін, з другога боку – забяспечыць навучэнцаў сродкамі камунікатыўнай мадальнасці, моўнымі формуламі (на ўзроўні аўтаматызму), якія дазваляць паспяхова ажыццяўляць гутарку на англійскай мове.

Паралельна з актывізацыяй гутарковых клішэ выкладчыку неабходна дыферэнцыраваць моўны матэрыял (яго лексічныя, граматычныя і сінтаксічныя адзінкі), які прызначаны да ак-

тыўнага або пасіўнага засваснення. Пры адборы граматычнага матэрыялу для ўключэння яго ў вучэбны мінімум перавагу трэба аддаваць найбольш прадуктыўным і стылістычна нейтральным формам з улікам спецыфікі вышэйшай навучальнай установы і ўзроўню валодання замежнай мовы студэнтамі. Да іх можна аднесці простыя граматычныя формы і канструкцыі, якімі можна авалодаць пры мінімальнай затраце вучэбнага часу. Прафесар Маскоўскага лінгвістычнага ўніверсітэта Г.А.Вэйхман лічыць мэтазгодным выкарыстанне ў навучальным працэсе амерыканскай сістэмы дзеяслоўных формаў, а не брытанскай, таму што яны адносна простыя: напрыклад, выкарыстанне Past Indefinite замест Present і Past Perfect; Present Indefinite замест Present Perfect; спрашчэнне формаў умоўнага ладу, уніфікацыя формаў з will да Future Indefinite, выкарыстанне дапаможнага дзеяслова do пры ўтварэнні пытанняў і адмоўных сказаў з have.

Пры адборы лексічных адзінак звычайна кіруюцца наступнымі крытэрыямі: а) частотнасць; б) прадуктыўнасць; в) нарматыўнасць.

Калі выкладчык прытрымліваецца гэтых крытэрыяў адбору, многія ўзоры гутарковай мовы, такія як слэнг, жаргон, застаюцца па-за полем яго дзейнасці.

Сучаснае развіццё гуманітарных дысцыплін сведчыць аб шырокім пранікненні нефармальнай мовы на тэлебачанне, радыё, у кіно і гэта тэндэнцыя застаецца ўстойлівай на працягу многіх дзесяцігоддзяў. Апытанне, якое праводзілася амерыканскім даследчыкам Томасам Куперам, выявіла, што амерыканцы карыстаюцца нефармальнай мовай у штодзённым жыцці, таму што яна ўзбагачае мову, дадае ёй выразнасці, вобразнасці і каларытнасці. Многія рэспандэнты адзначалі, што слэнг аблягчае міжасобасныя адносіны і ўстараняе дыстанцыю ў гутарковай дзейнасці. Таму слэнг найбольш распаўсюджаны сярод моладзі, у тым ліку сярод студэнцкай. Вось якія думкі наконт слэнгу выказаў амерыканскі студэнт: « Я выкарыстоўваю слэнг заўсёды, калі гутару са сваімі сябрамі. Слэнг – гэта найлепшы спосаб адносін паміж людзьмі. Я

добра сябе адчуваю, калі карыстаюся нефармальнай мовай. Слэнг жа – асаблівы пласт культуры, які існуе ў студэнцкім асяроддзі».

На падставе вышэйпададзенага можна зрабіць вывад, што нефармальная мова абавязкова павінна прысутнічаць на занятках па замежнай мове і студэнтам трэба вучыць яе, інакш яны не змогуць разумець жывую іншамоўную гутарку. Што тычыцца слэнгавых выказванняў у гутарковых сітуацыях, то да іх трэба падыходзіць з асцярожнасцю, таму што навучэнец не заўсёды валодае сацыяльнай сферай іх карыстання, і гэта можа прывесці да нежадаемага эфекту.

І яшчэ істотны момант, які не трэба выпускаць з-пад увагі, – гэта ўзаемадзеянне выкладчыка і студэнта ў навучальным працэсе. Традыцыйная мадэль «выкладчык – студэнт» разглядае студэнта як пасіўнага збіральніка пэўных ведаў і ўменняў. Камунікатыўная актыўнасць пры такім вядзенні заняткаў мінімальна, актыўны сам выкладчык, які тлумачыць тую ці іншую граматычную або лексічную з’яву. Студэнты толькі выконваюць вучэбныя дзеянні. Часта мэтавыя ўстаноўкі выкладчыка і навучэнца аказваюцца рознымі, і гэта таксама прыводзіць да пасіўнасці і нежадання гаварэння. Таму, калі выкладчык жадае дабіцца поспеху ў сваёй працы, ён павінен супрацоўнічаць з навучэнцам.

Традыцыйную мадэль «выкладчык – студэнт» трэба дапоўніць адваротнай схемай «студэнт – выкладчык». Гэта дазволіць выкладчыку зрабіць навучальны працэс дынамічным і актыўным з абодвух бакоў. У гэтым выпадку студэнт будзе дакладна ўяўляць і прымаць мэты і ўстаноўкі, прапанаваныя выкладчыкам. Яго матывацыя і камунікатыўная актыўнасць узрастуць, бо ён будзе разумець, што ён робіць і навошта. У будучым студэнт сам будзе ўдасканалваць свае веды, размаўляючы з іншаземцам або слухаючы радыё і тэлебачанне.

Выкладчык, у сваю чаргу, сканцэнтруе ўвагу на навучэнцы, на раскрыцці яго творчага патэнцыялу ў мэтах камунікацыі. З першых заняткаў педагог арыентуе студэнтаў на выкарыстанне

свайго лінгвістычнага вопыту ў рэальных моўных сітуацыях. Пераважае вучэбная праца ў парах або групах, таму што камунікацыя праз дзейнасць з'яўляецца асноўным кампанентам поспеху. Выкладчык імкнецца фарміраваць у навучэнцаў інтэграваныя ўменні і навыкі, каб спалучыць пасіўныя і актыўныя віды вучэбнай працы.

Такім чынам, лінгвістычная кампетэнцыя, веданне нацыянальна-культурных і сацыяльных асаблівасцей вывучаемай мовы будуць садзейнічаць камунікатыўнай і пазнавальнай актыўнасці студэнтаў, што ў выніку ўплывае на эфектыўныя іншамоўныя зносіны.

Л.И.Зубелевич, ст.преподаватель

ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ИДЕНТИЧНОСТИ СПЕЦИАЛИСТА СРЕДСТВАМИ ИГРОВОГО ТВОРЧЕСТВА

В профессиональной деятельности психологов-практиков актуализируется проблема технологизма. С точки зрения профессионального становления она завершает профессиональный образ современного специалиста.

Проблема технологизма сопряжена с внутренними и внешними аспектами изменения личности. Успех во многом зависит от внешней и внутренней идентичности профессионального образа. Овладевая технологиями, человек берет на вооружение философию, в рамках которой работает данная технология. Разумеется, внутренний стиль человека должен вписываться в эти рамки.

Когда мы говорим о философии и стиле профессионального аспекта деятельности, мы имеем в виду мировоззрение личности и те механизмы самосознания, в которых происходят личностные преобразования.

Мы считаем, что человек ощущает себя профессионалом, когда в полной мере сформирована личностная и социальная